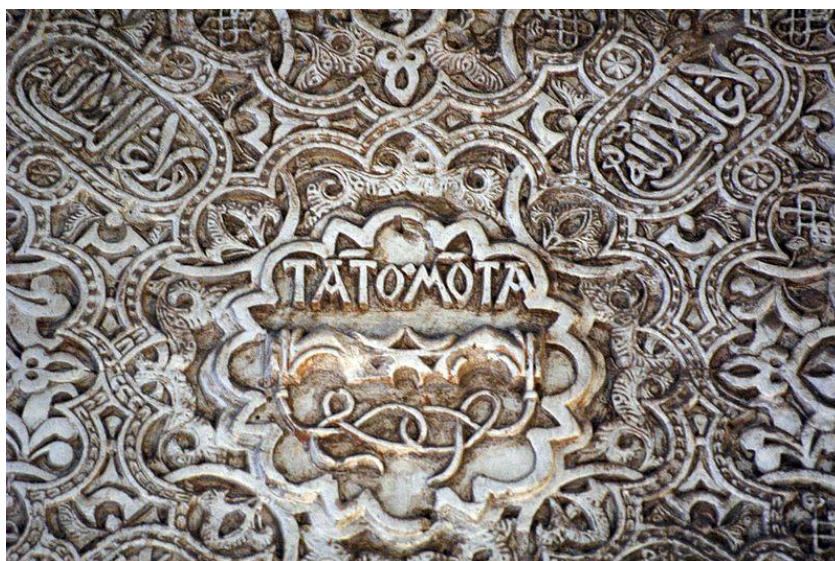

arabeska - 1.štylizovaný úponkovitý ornament, pôvodne *helenistický* z *akantových rozvilín* a polopalmety, rytmicky sa opakujúci v pravidelnom páse; základný ornament *islamského umenia*; v *renesancii* a *klasicistickej* architektúre na *pilastroch*, *vlysoch* ap.; arabeska naturalistickejšia ako *maureska*; kompozícia arabesky má vždy dominantný smer, čím sa líši od *mauresky*; do arabesky často vkomponované *masky*, *hlavy*, *zvieratá*, *figúry* (zrejme preto niekedy zamieňaná za *grotesku*); v arabskom umení štylizovala pôvodnú rastlinnú predlohu s písмовým *dekórom*; pozri *bordúra*; *ornament rastlinný/vegetabilný*, *fleuron*, *palmeta*, *bianco sopra bianco*
2.v súčasnosti: štylizované línie, ktoré už stratili svoj organický - *vegetabilný* tvar

Arabeska so znakom katolíckych kráľov (Alhambra)

A. de Clermont (návrh), Jushua Morris I (tkanie): Arabesky (Tapiséria (detail tapisérie, 1.pol. 18.st.)

Arábia, Arabi - pozri *islam; Alah, Allah Taala; Izmael; Kartágo, Katalánia, Kréta; Almohádovci, Almorávidovci; kráľovná zo Sáby; Saracéni, orientalisti*

T. Chassériau: Súboj arabských jazdcov (1852)

T. Chassériau: Arabskí jazdci nesúci svojich mŕtvych (19.st.)

E. Delacroix: Bitka d'aura a Hassana (1826)

E. Delacroix: Arabská fantázia (1833)

E. Delacroix: Zrážka maurských jazdcov (1844)

F. Kudláč: Arabskí utečenci (1973)

arabská architektúra -

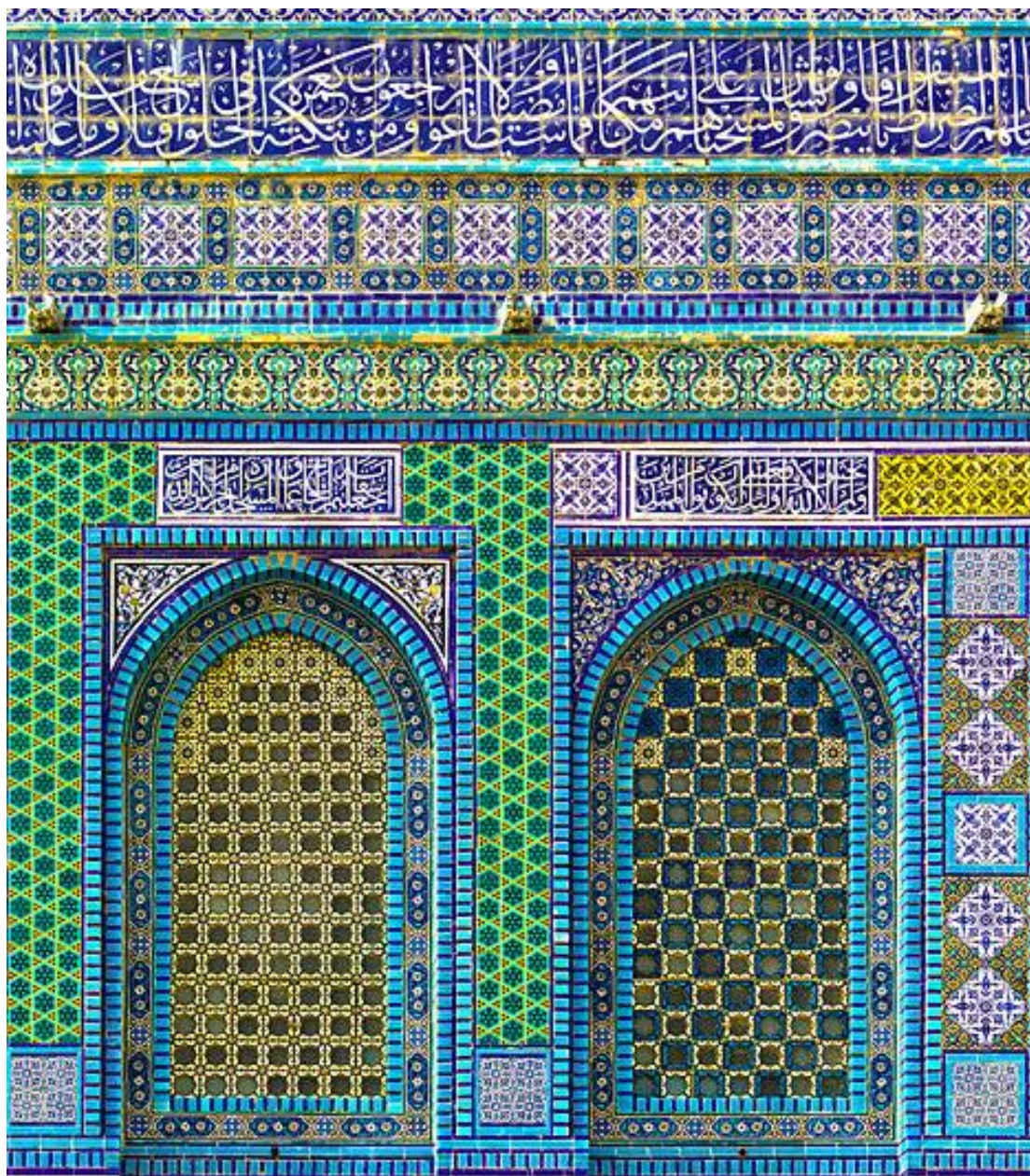
http://en.wikipedia.org/wiki/Category:Arabic_architecture

arabská guma - *gummi mimosae*; špeciálna guma získaná z *akácií*; užívaná ako pojidlo *farieb vodových* a *akvarelových*, v ktorých nahrádza vosk; pridaním do *farieb akvarelových* zvyšuje ich lesk a priehľadnosť; je hnedá, rozpustná vo vode; dnes ju nahrádza aj *cerasin*, najmä pri výrobe *lakov lazúrnych*; do farieb a atramentu pridávaná už v starovekom Egypte (pozri *papyrus*); pozri *klovatina*, *tragant*; *tuš*

arabská mytológia -

http://en.wikipedia.org/wiki/Arabian_mythology

arabské písmo - pozri *aramejské písmo*, *písmo kúfické*, *naschí*; *basmala*

Fasáda Skalného domu v Jeruzaleme

arabský kalendár - kalendár arabský

aragonit - Beliana: chemickým zložením uhličitan vápenatý; minerál, ktorý je v prírode menej stály; kryštalizuje v rombickej sústave (kryštalografická sústava s tromi osami nerovnako dlhými a na seba kolmými; kosoštvorcová sústava); tvorí stĺpovité kryštály; často sa vyskytujú bohato vetvené ihličkovité, lúčovité, vláknité a kvapľové agregáty; má viac odrôd: *hrachovec*, vláknitý aragonit (tzv. *železný kvet*) a snehobiely, vrstvitý erzbergit; aragonit vytvára schránky ulitníkov, *koraly*; nazvaný podľa náleziska v Aragónsku; u nás drúzy v Španej doline, výzdoba v Ochtinskej jaskyni; pozri *vřídlovec*, *hrachovec* (Täubl)

Arahant - hinduist. Arihant अरिहन्त; termín používaný v džinizmu, theravádovom *buddhismu* pre praktikujúceho, ktorý prekonal desať prekážok a dosiahol *nirvány*

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Arahant>

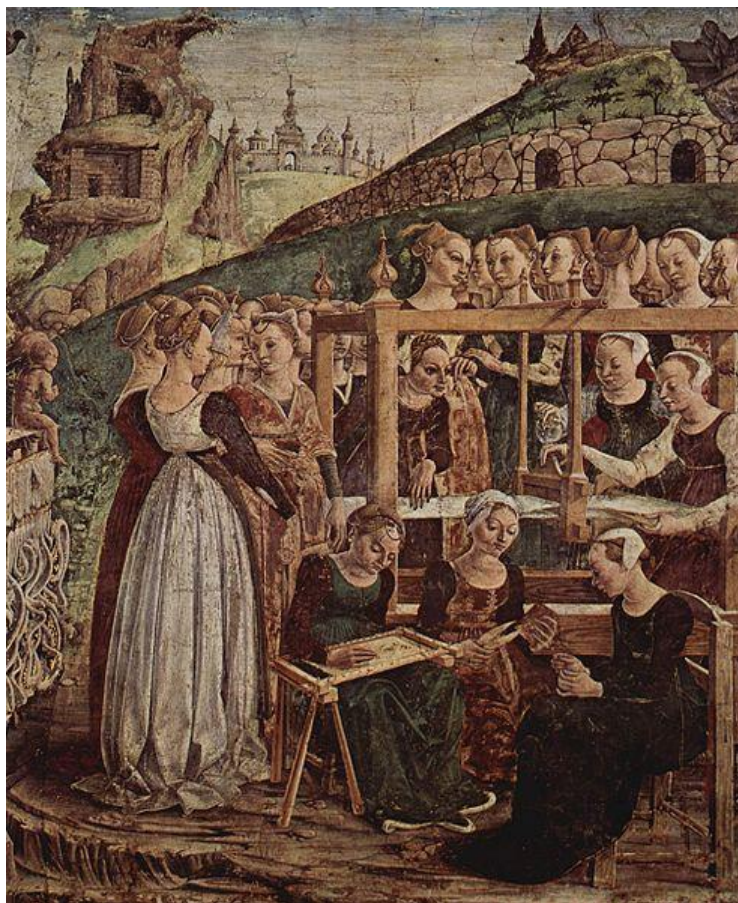
Utagawa Kuniyoshi: Arhat Handaka (kakemono, 19.st.)

Arachné - v gréckej mytológii ľudská princezná známa svojím tkáčskym umením, ktorá na svojich *textíliách* zobrazovala ľúbostné dobrodružstvá bohov; po prehranej súťaži *Aténa* (bola aj bohyňou *tkáčstva*) roztrhla obraz a premenila princeznú na *pavúka*, ktorý sa ukryl vo vretenu priadze; pozri *metamorfóza*

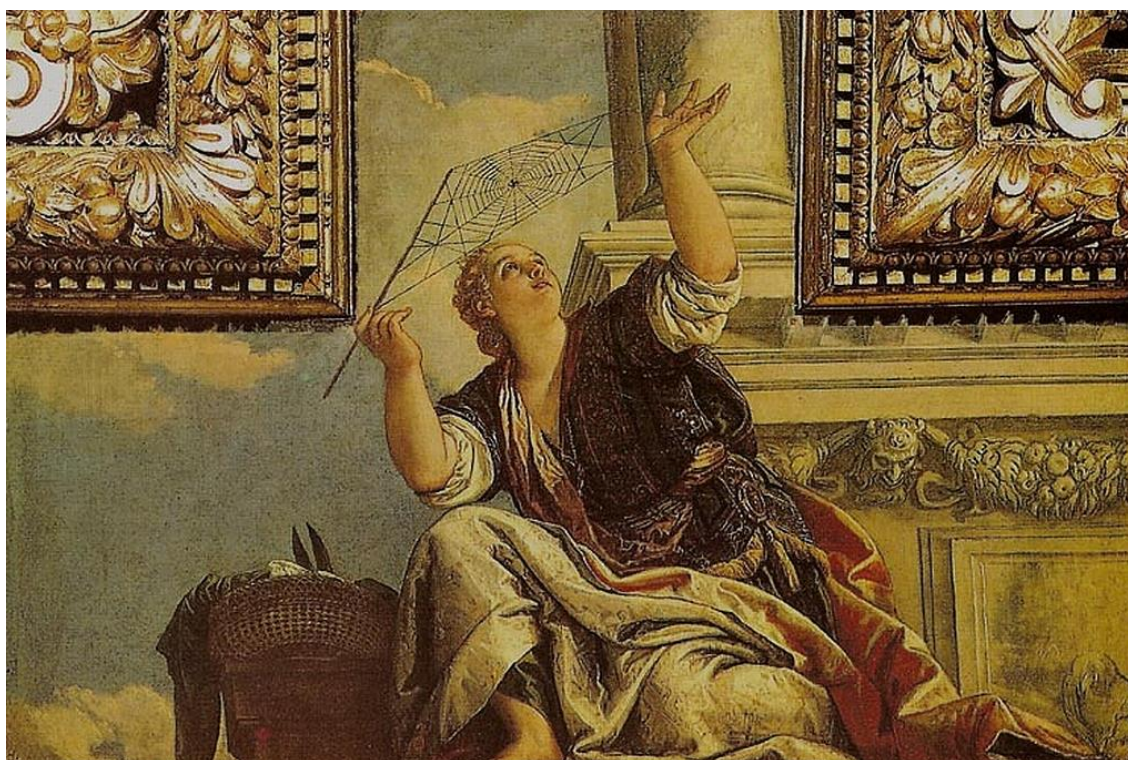

Epistle of Othea, manuscript, 1364

Ch. de Pisan: Arachné (miniatura z L'épître d'Othéa, 1450-1475)

F. del Cossa: Arachné za tkáčskym stavom a prizerajúce nymfy (1460)

P. Veronese: Arachne (16.st.)

A. Tempesta: Minerva mení Arachne na pavúka (lept, 1606)

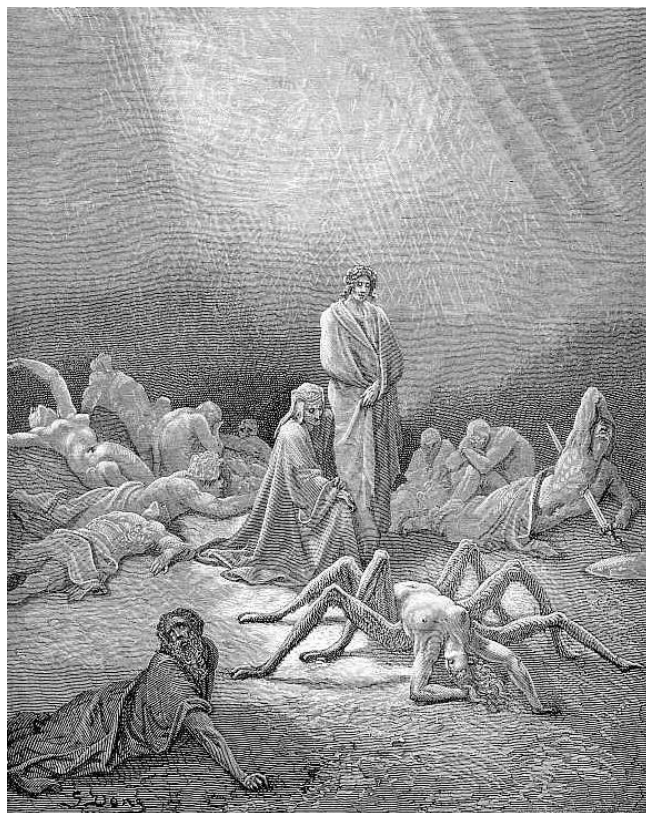
Jean Lepautre: Minerva a Arachne (lept a rytina, 1676)

D. Velázquez: Las Hilanderas (The Fable of Arachne, 17.st.)

P. P. Rubens: Aténa útočí na Arachné (17.st.)

G. Doré: Arachné (Božská komédia, 19.st.)

arachne - netkaná *textília* z rúna spevneného strojovým prepletaním; porovnaj *art protis*

Aramejci - Beliana: *semitské* kmene (pozri *Chaldejci*), ktoré od 2.tis.pr.Kr. osídlili územie medzi *Palestínou* a Eufratom na území dnešnej *Sýrie* (pozri *Mezopotámia*), v 12.st.pr.Kr. prenikli do *Babylonie* a celú ju poaramejčili (zrejme preto užívaný termín, že *Asýria* porazená *Babylončanmi*, čím je myslené *Aramejcami*); v 7.st.pr.Kr. spolu s *Médami* porazili *Asýriu* a vytvorili *Novobabylonskú ríšu* (pozri *babylonská ríša 2*); v 7.st. asimilovaní *Arabmi*; v aramejčine boli prvé biblické texty; aramejčina je liturgickým jazykom *mandejcov*; pozri *Elói*; *opát*, *targum*, *tartúmy*, *pasha*, *abba*, *el*, *korán*; *Kázeň na hore*

aramejčina - Beliana: *semitská* vetva *afroázijskej* skupiny jazykov; v 7.-6.st.pr.Kr. postupne nahradila *babylončinu* ako *lingua franca* (nadmárodným dorozumievacím jazykom) *Blízkeho východu*; neskôr sa aramejčina stala úradným jazykom *Perzskej ríše* a vystriedala *hebrejčinu* ako jazyk *Židov*; aramejčina sa ujala najmä medzi *Izraelitami* (pozri *Izrael*, *Judea*), ktorí sa vracali z *babylonského zajatia*; časom sa stala medzinárodným diplomatickým jazykom a dorozumievacím jazykom *Židov* (na rozdiel od *hebrejčiny*, ktorou boli napísané prevzaté knihy *Starého zákona*, a preto sa pokladala za *lašon-ha-kodeš* "posvätný jazyk"); predpokladá sa, že aramejčinou hovoril *Ježiš Kristus* aj *apoštoli*; obdobie najväčšieho vplyvu jazyka bolo v rozmedzí 300 pr.Kr.-650 po Kr.; po 7.st. aramejské nárečia asimilovali v *arabčine* a zachovali sa iba v izolovaných enklávach na *Blízkom východe*, najmä v *Sýrii*, kde asi 3 tisíc kresťanov dodnes používa novoaramejské dialekty na dorozumievanie a v liturgii; v aramejčine vznikla bohatá literatúra, z veľkej časti kresťanská; pozri *Kázeň na hore*; *estrangelo*

http://it.wikipedia.org/wiki/Lingua_aramaica

MS 577
Syriac Sertâ book script. Mt. Sinai, Egypt, ca. 11th c.

knihy v sýrskej aramejčine z 11.st.

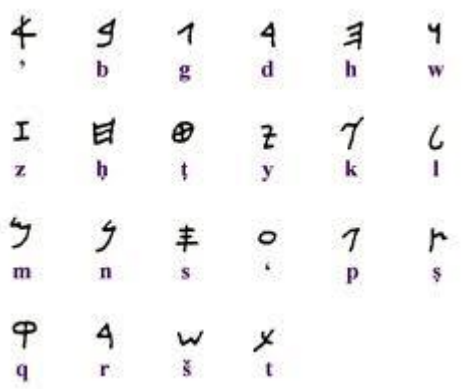
aramejské písmo - *www*: pôvodné aramejské písmo má svoj pôvod v písme *protosinajskom*, podobne ako písmo *hebrejské*, *cyrilské*, *grécke* a *fenické*, z ktorého sa tiež vyvinulo; ide o konsonantný (spoluhláskový) systém

Beliana: *severosemitské* písmo, ktoré sa vyvinulo z viacerých významných písiem, predovšetkým z *arabčiny*; desiatky písmových sústav vyvinutých z aramejského písma používali *semitské* aj *nesemitské* národy v oblasti východne od *Sýrie*; história aramejského písma sa delí na rané obdobie (9.-7.st.pr.Kr.) a na tzv. *zlaté obdobie*, keď sa stalo úradným jazykom *Perzskej ríše*; kresťanské obyvateľstvo *Sýrie* na prelome letopočtov hovorilo sýrskym jazykom pochádzajúcim zo starej *aramejčiny* a jeho písmo (tzv. *ranosýrske písmo*); pozri *písmo*, *Kázeň na hore*

www: aramejské písmo vzniklo v prvej pol. 1.tis.pr.Kr. a nahradilo *fenické písmo*, ktorým sa aramejčina zapisovala predtým; s rozširovaním aramejčiny ako medzinárodného jazyka v celej oblasti (od 8.st.pr.Kr.; okrem iného bola úradným jazykom *Perzskej ríše* a diplomatickým jazykom medzi všetkými krajinami *úrodného polmesiaca*) sa rozšírilo aj aramejské písmo a nahradilo

miestne *abecedy*, medzi nimi aj staré hebrejské písmo (pozri *hebrejská abeceda*); k nahradeniu mohlo dôjsť vďaka príbuznosti a značnej podobnosti týchto semitských jazykov; všetky tieto jazyky si však aramejské písmo viac či menej prispôsobili; aramejské písmo sa však vyvíjalo aj naďalej; jeho *kurzívna* podoba sa stala *sýrskym písmom* a viedla tiež k vytvoreniu *palmyrskeho* a *mandejského písma*; na ich základoch sa potom vyvinulo ďalej *písmo arabské*, *mongolské* a ďalšie; dnes sa aramejčina píše buď hebrejskou abecedou (biblická aramejčina, židovská novoaramejčina a talmudistická aramejčina) alebo abecedou sýrskou (sýrčina a kresťanské novoaramejské dialekty); mandejčina používa naďalej mandejskú abecedu; rovnako ako písma, ktoré z aramejského vznikli, má aramejčina znaky len pre spoluhlásky (celkom 22); samohlásky sa nevyznačujú

www: aramejčina je jeden zo semitských jazykov; v starej forme (staroaramejčina) bola asi v 12.st.pr.Kr. používaná kočovnými Aramejčanmi; v 6-5.st.pr.Kr. sa stala úradným jazykom Perzskej ríše; svojho času to bol veľmi významný jazyk, nielen na Blízkom východe; v aramejčine sú písané niektoré časti Biblie, aramejsky hovoril aj Ježiš Kristus; užívalo sa jej k významným medzinárodným obchodom (podobne ako latinčiny či hebrejčiny) a náboženským obradom; aramejčina tiež prispela k zániku hebrejčiny, ktorú úplne nahradila; neskôr však začala upadať a bola stále viac nahrádzaná okolitými jazykmi (arabčinou a perzštinou); až v období stredoveku takmer vymizla; dodnes však prežíva (v počte asi pol milióna hovorcov) v niektorých oblastiach Sýrie a severného Iraku od názvom sýrčina alebo asýrčina; rôznymi aramejskými nárečiami je napísaná časť Babylonského Talmudu a Jeruzalemského Talmudu (pozri *Talmud*)

aramejské písmo

Názov	Forma	Hebr. ekviv.	Výslovnosť
Alef	𐤀	א	bez výslovnosti; A, E
Bet	𐤁	ב	b, v
GIMEL	𐤂	ג	g
Dalet	𐤃	ד	d
He	𐤄	ה	h
WAW	𐤅	ו	w (anglické); o, u
Zajin	𐤆	ז	z
Chet	𐤇	ח	h, v dnešnej výslovnosti ch
Tet	𐤈	ט	emfatické t
Jód	𐤉	י	j; I, E
Kaf	𐤊	כ / ך	k, ch
Lamed	𐤋	ל	l

Mem	ܡ	ܡ / ܡ	m
Nun	ܢ	ܢ / ܢ	n
Samek	ܣ	ܣ	s
Ajin	ܐ	ܐ	hrdelný nenapodobiteľná hláska
Pe	ܦ	ܦ / ܦ	p, f
Cade	ܥ, ܥ	ܥ / ܥ	české c
Qof	ܩ	ܩ	q (hrdelný k)
Res	ܪ	ܪ	r
Sín / sin	ܫ	ܫ	zvyčajne š, v niektorých slovách s
Taw	ܬ	ܬ	t

aramejskí bohovia - pozri *Alaha, Hadad, Atargatis*

aranžérstvo - odbor úžitkového výtvarníctva: úprava objektov pre reklamné ciele; pozri *užité umenie*

aranžovanie - 1.úprava výkladných skriň, *výstav* apod.

2.organizovať, pripraviť, usporiadať nejakú akciu, program, sprievod apod.

3.upraviť pre určité nástrojové alebo spevácke obsadenie

aranžovať - 1.usporiadať podľa estetických kritérií; v negatívnom zmysle usporiadať podľa určitého plánu v protiklade k spontánnosti; pozri *štylizácia*

A. Kubínyi: Podobizeň chlapca v kočíku

Ararat - Beliana: vyhasnutý sopečný masív na východe Turecka v Arménskej vysočine; všeobecne tradované miesto pristátia archy Noemovej (1M 8,4) sa však nevzťahuje na horu Ararat, ale na starovekú krajinu Ararat (asi kráľovstvo *Urartu*)

Nový biblický slovník: správy, ktoré dávali Noemovu archu a potopu do súvislosti s horou Ararat vychádzali z údajných zvyškov dreva z jazera Kop na hore Ararat a neboli archeologicky potvrdené; naopak takmer bez pochyb, že staroveký štát *Urartu* sa nachádzal v oblasti medzi jazerom Van a Urmijským v Arménsku

pozri *Achatius/Agathius/Acacius* (Hall)

http://es.wikipedia.org/wiki/Monte_Ararat
<http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D1%80%D0%B0%D1%80%D0%B0%D1%82>
http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Aivazovsky_-_Descent_of_Noah_from_Ararat.jpg?uselang=ru
http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Bashindzhagian_ararat.jpg?uselang=ru
http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Y._Tadevosyan._Mounth_Ararat_from_Ejmiadzin.jpg?uselang=ru
http://en.wikipedia.org/wiki/Mount_Ararat

aršidy - pozri *rastliny*

M. Gabriel: Kôň (škrupiny arašídov)

M. Gabriel: Kôň a svorka (škrupiny arašídov)

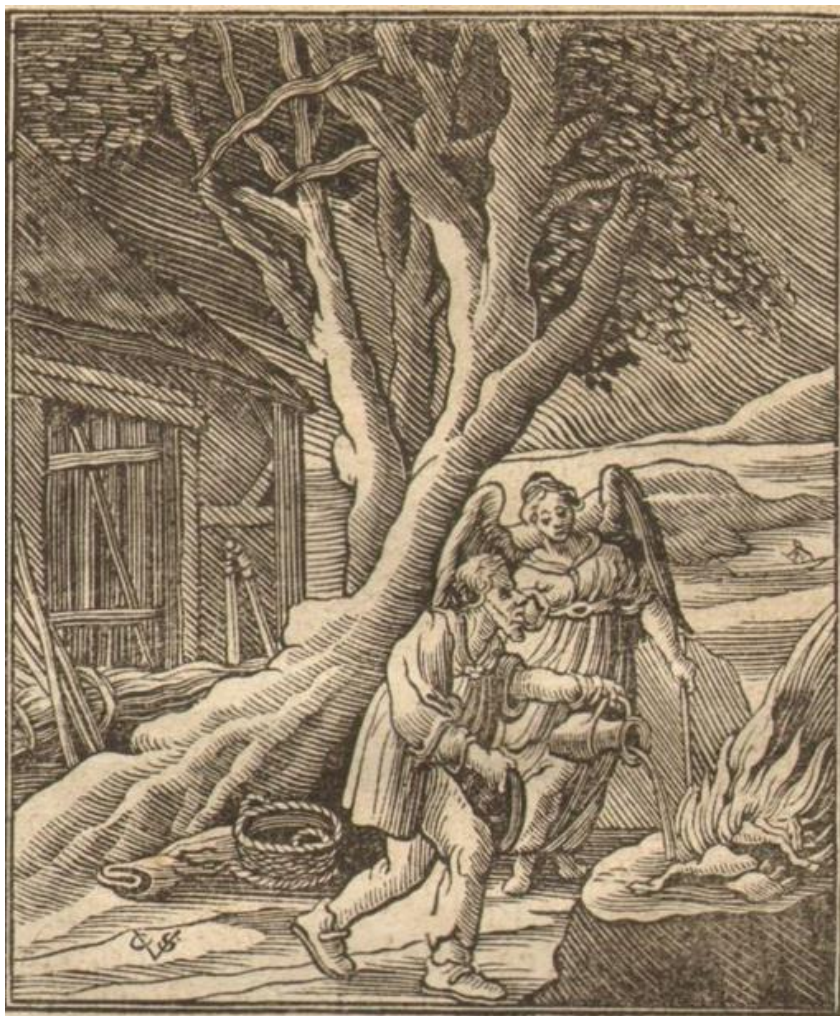
Aratea - Leiden Aratea

Aravnovo humno/Ornanovo humno - (2 Samuelova 24); miesto, kde sa zastavil *anjel smrti* (rozosielajúci *mor*) a kde Boh prikázal *Dávidovi*, aby mu postavil oltár (pozri *Jeruzalemský chrám*); Dávid síce ako víťaz nad Jebúsejcami mohol miesto spolu s hovädzím dobytkom zabráť, ale rozhodol sa ho od Jebúsejca Aravnu kúpiť, pretože chcel sám priniesť obeť Bohu

-v súvislosti s heslom *mor v Jeruzaleme* (*IKronická 21,15*): Boh poslal anjela do *Jeruzalema* (pozri *anjel smrti*), aby ho zničil, ale keď sa chystal zničiť a zľutoval sa nad pohromou; a povedal anjelovi, ktorý prinášal skazu: „Dost’...a anjel sa zastavil tam, kde stálo humno Ornana Jebusejského

G. van den Eeckhout: Humno Aravnu 2 (17.st.)

Ch. van Sichem II : Scéna v súvislosti s Aravnovým humnom? (drevoryt, 17.st.)

Arbeitsrat für Kunst - v preklade z nemčiny – „Robotnícka umelecká rada“; nemecké hnutie založené v decembri 1919 v Berlíne architektom Brunom Tautom a kritikom architektúry Adolfom Behnom; cieľom hnutia bolo vytvoriť skupinu umelcov, ktorá by vykonávala politický tlak na nemeckú vládu v súlade s robotníckymi a vojenskými orgánmi a ktorá by vytvorila utopickú architektúru pre novú spoločnosť po svetovej vojne; jej členmi sa stali aj také osobnosti *expresionistickej* architektúry ako bol Hans Poelzig, Max Berg a Erich Mendelson; pozri *umenie nemecké*

arbelos - geometrický obrazec utvorený tromi polkružnicami, užívaný najmä v *renesančnom* ukončení *okenného oblúka*

Arbo Peter Nicolai - (†1892); nórsky historický maliar, ktorý sa špecializoval na maľovanie motívov nórskej histórie a mytológie; najviac známy *Åsgardsreien*, dramatickým motívom na základe mytologickej scény divého lovu *Wild Hunt* a postavami *Valkýr*; pozri *nórski maliari 19.st.*

https://en.wikipedia.org/wiki/Peter_Nicolai_Arbo

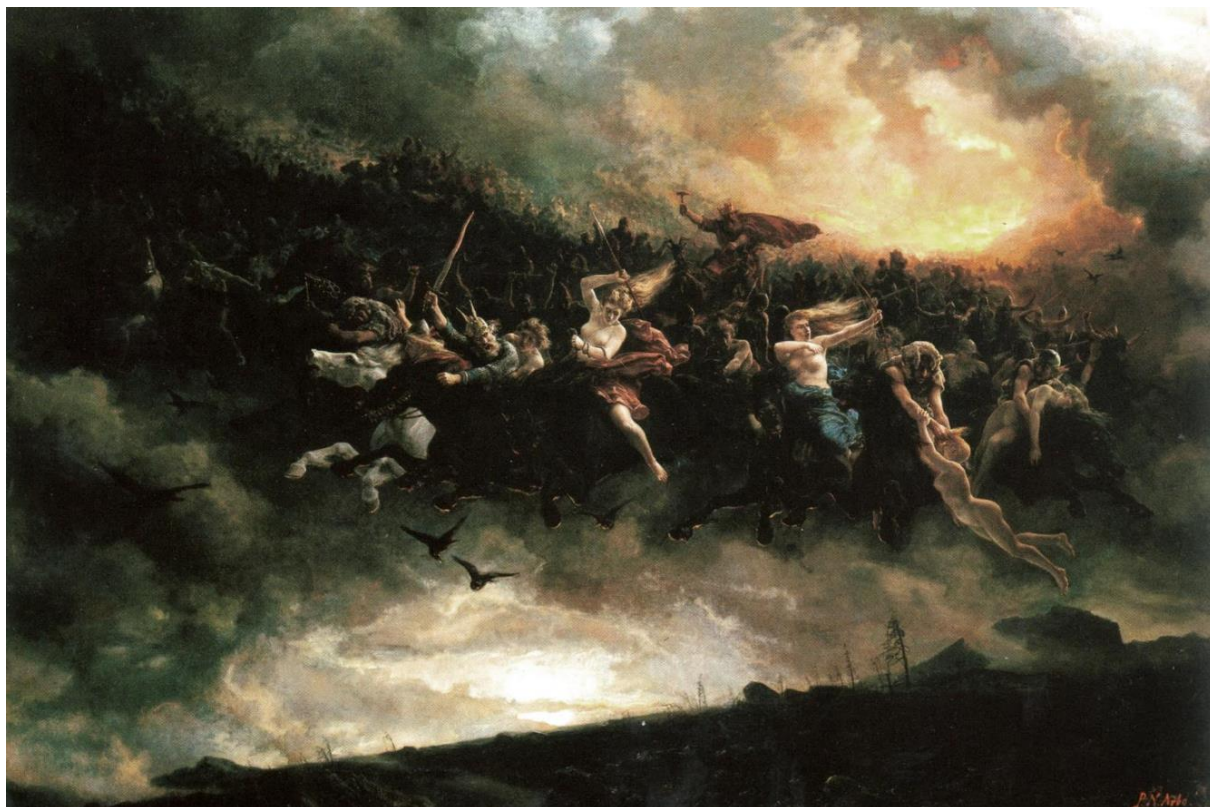
P. N. Arbo: Nott (1874)

P. N. Arbo: Dagr (1874)

P. N. Arbo: Valkýra (1864)

P. N. Arbo: Åsgardsreien (1872)

P. N. Arbo: Hervor umiera po bitke Góтов a Hunov (shieldmaiden, 19.st.)

arboretum - *parková* zbierka živých drevín domáceho aj cudzieho pôvodu, ktoré sú schopné rásť v danej klimatickej oblasti; pozri *botanická záhrada*; zbierka

arbor - lat. – „strom“

arbor mundi - lat. – „strom sveta“

arbor vitae - lat. – „strom života“

arcibiskupský kríž - **kríž arcibiskupský**

Arcimboldo Giuseppe - (†1593); taliansky manieristický maliar, návrhár kostýmov a inžinier; vynášiel typ podobizne, skladajúcej sa z maľovaných zvierat, kvetín, ovocia a predmetov komponovaných do podoby ľudskej hlavy; niektoré obrazy sú satirické portréty osobností z dvora, iné sú alegorické *personifikácie*; vytvoril cykly *Štyri ročné obdobia*, ako aj známy portrét cisára *Rudolfa II.*, ktorého stvárnil ako rímskeho boha pravidelného striedania ročných období; Arcimboldov štýl bol mnohokrát napodobňovaný v ďalších storočiach a je niekedy ťažké priradiť ho; bol v ňom videný akýsi predchodca *surrealizmu* 20.st., ale skôr by mal byť chápaný v súvislosti s koncom *renesancie*

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Vertumnus>

https://sk.wikipedia.org/wiki/Giuseppe_Arcimboldo

<https://www.google.sk/search?q=Giuseppe+Arcimboldo,+kitchen&espv=2&biw=1844&bih=995&site=webhp&tbn=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ved=0CB4QsARqFQoTCO2prd3U78cCFUxwGgod3YsPhQ&dpr=1#imgrc=xQms3AhM2bS5LM%3A>

https://www.google.sk/search?q=Arcimboldo+Giuseppe&espv=2&biw=1844&bih=995&site=webhp&tbn=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ved=0CJYBEIkeahUKEwjwweTL1u_HAhWBchQKHRVPBEI

G. Arcimboldo: Rudolf II. jako Vertumnus (1591)

G. Arcimboldo: Kuchár (1570)

arcosolium - arkosolium

arcus - lat. – „oblúk“

arcus triumphalis - *triumfálny oblúk*

ardhamandapa - predsieň *indického* chrámu typu *śikhara*; pozri *indická architektúra*

Ardžuna - *Arjuna*